พระแสงราชศัสตราประจำเมือง

นับแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมือง รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๒ องค์

ภายหลังอัญเชิญคืนสำนักพระราชวัง ๒ องค์ คือพระแสงราชศัสตราประจำเมืองพิชัย และพระแสงราชศัสตราประจำเมืองสายบุรี ส่วนพระแสงราชศัสตราประจำมณฑลชุมพร ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเก็บรักษาไว้ที่ใด

ลักษณะพระแสงราชศัสตราประจำเมือง

แต่ละองค์บอกถึงลำดับชั้นความสำคัญของเมืองที่รับพระราชทาน คือ

เมืองสำคัญ ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งมณฑลเทศาภิบาล พระราชทานพระแสงด้ามทองฝักทองลงยาราชาวดี

เมืองสามัญทั่วไป พระราชทานพระแสงด้ามทองฝักทอง

พระแสงราชศัสตราประจำเมืองทุกองค์มีลักษณะเป็นดาบไทย ฝีมือช่างทองหลวงประณีตงดงามวิจิตรบรรจงสมเป็นเครื่องราชูปโภคที่พระราชทานไว้เป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์ พระแสงราชศัสตราทุกองค์ตีจากเหล็กกล้าอย่างดี สีขาวเป็นมัน ความยาวประมาณ ๑๐๐ -๑๑๐ เซนติเมตร ด้ามยาวประมาณ ๓๑ - ๓๕ เซนติเมตร ใบยาวประมาณ ๖๕ -๗๕ เซนติเมตร กว้างประมาณ ๒.๕-๓.๕ เซนติเมตร พระแสงราชศัสตราประจำเมืองบางองค์ ช่างทองหลวงจะจารึกอักษรระบุเนื้อทองน้ำหนักทอง บริเวณปลอกพระแสง เช่น ทองเนื้อ ๘ หนัก $\frac{๙}{๑๐}$ และ บางองค์จารึกเลขทะเบียนไว้อย่างชัดเจน

คำจารึกที่ใบพระแสงราชศัสตราประจำเมือง แต่ละรัชกาลแตกต่างกัน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคำจารึกว่า “พระแสงสำหรับมณฑล”และ“พระแสงสำหรับเมือง”

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคำจารึกเฉพาะชื่อมณฑล เมือง และจังหวัดเท่านั้น เช่น “มณฑล....” และ “จังหวัด....”

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ปรากฏคำจารึกที่ใบพระแสง

สิ่งรองรับพระแสงราชศัสตราประจำเมือง สำหรับประดิษฐานพระแสงราชศัสตรามี ๒ ลักษณะ คือ *บันไดแก้ว* ลักษณะเป็นราวรองรับพระแสง มีเสา ๒ เสาลดหลั่นกัน อาจทำเป็นกะไหล่ทองหรือไม้ก็ได้ *พานแว่นฟ้า* (พานทองพระมหากฐิน) บางแห่งใช้พานเงิน หรือพานแก้วเจียระไน

พระแสงราชศัสตราประจำเมืองแพร่

พระยากรุงศรีสวัสดิการ (จำรัส สวัสดิชูโต)
ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ เป็นผู้รับพระราชทาน
ลักษณะพระแสงราชศัสตราสำหรับเมืองแพร่
ด้ามทองฝักทองยาว ๑๐๕ ซม.
ด้ามยาว ๓๒.๕ ซม.
ฝักยาว ๗๒.๕ ซม.
ใบยาว ๕๔.๕ ซม.
ใบกว้าง ๒.๗ ซม.

ทอดบนบันไดแก้ว ปลอกสองด้ามจารึกว่า “๒๘
๖

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๙ พระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมืองแก่จังหวัดแพร่ ณ ศาลากลางจังหวัดแพร่

“ทั้งตัวเราและพระราชินีขอขอบใจท่านทั้งหลาย ทั้งที่เป็นข้าราชการ และคฤหบดีพ่อค้าประชาชน แม้จนพระสงฆ์ทั่วทั้งจังหวัดแพร่ บรรดาที่มีแก่ใจจัดการต้อนรับและอวยชัยให้พรแก่เราทั้งสองในครั้งนี้ การที่เราขึ้นมายังมณฑลพายัพครั้งนี้ เป็นความประสงค์ของเราอย่างหนึ่งซึ่งได้มีมาแต่แรกรับราชสมบัติ ด้วยใคร่จะเห็นภูมิลำเนาและคุ้นเคยกับผู้คนชาวมณฑลกับทั้งตรวจตราการงานบ้านให้แจ้งประจักษ์แก่ตนเอง เพื่อประโยชน์ที่จะปกครองทำนุบำรุงพระราชอาณาเขตต์และประชาชนในสยามประเทศให้สมบูรณ์พูนสุข เหมือนสมเด็จพระราชบรรพบุรุษของเราได้ทรงปกครองมาแต่ปางก่อน ถ้าและสามารถจะให้บ้านเมืองกับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมีความเจริญสุขสมบัติวัฒนาการยิ่งขึ้นไปกว่าแต่ก่อนได้ ก็ยิ่งจะเป็นความยินดีของเราที่ได้อุตส่าห์มายังมณฑลพายัพ

ฯลฯ

การที่เรามาเมืองแพร่ครั้งนี้เป็นครั้งแรก เราได้ให้สร้างพระแสงราชศัสตราขึ้นสำหรับเมืองแพร่องค์หนึ่งตามเยี่ยงอย่างซึ่งสมเด็จพระบรมชนกนาถของเราได้ทรงพระดำริสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานไว้ในหัวเมืองสำหรับชุบทำน้ำพระพิพัฒน์สัตยาและเป็นที่สักการะต่างพระองค์และย่อมพระราชทานต่อเมื่อได้เสด็จไปถึงเมืองเป็นนิตย์มาแต่ก่อน วันนี้ก็เป็นวันอุดมมงคลเราขอมอบพระแสงราชศัสตราไว้สำหรับเมืองแพร่ ให้มีเหมือนกับเมืองอื่นที่เป็นเมืองสำคัญต่อไป ท่านทั้งหลายจงรับรักษาไว้สำหรับบ้านเมือง พร้อมด้วยพรของเรา ขอให้ท่านทั้งหลายและประชาชนชาวเมืองแพร่ทุกชาติทุกชั้นบรรดาศักดิ์ จงมีความเจริญอายุ วรรณ สุข พละสถาพร และขอเมืองแพร่จงมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นด้วยประการทั้งปวงเทอญ”

หมายกำหนดการเสด็จเลียบมณฑลพิษณุโลกของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ

ฯลฯ

วันประพาสที่ ๔ วันอาทิตย์ ที่ ๙ มกราคม

ก. เวลาเช้า ๙ นาฬิกา เสด็จทรงรถไฟออกจาเมืองพิษณุโลก ระยะทางรถไฟ ๑๔๔.๘๑ กิโลเมตร เวลาบ่าย ๑.๓๐ นาฬิกา ถึงสถานีเด่นชัยแขวงจังหวัดแพร่

ข. เสด็จทรงรถยนต์จากสถานี ระยะทาง ๒๕ กิโลเมตร ถึง เมืองแพร่ พระราชทานพระแสงราชาวุธแล้วทรงรถทอดพระเนตรเมืองเลย กลับประทับแรมในรถไฟจอดที่สถานีเด่นชัย

ฯลฯ

ที่มา : ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดแพร่